

Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
JEAN RICHARD DE LA TOUR
της 13ης Φεβρουαρίου 2025¹

Υπόθεση C-397/23

FL

κατά

**Jobcenter Arbeitplus Bielefeld,
παρισταμένου του:
Stadt Bielefeld**

[αίτηση του Sozialgericht Detmold
(δικαστηρίου υποθέσεων κοινωνικής ασφάλισης του Detmold, Γερμανία)
για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως]

«Προδικαστική παραπομπή – Ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων – Πολίτης της Ένωσης με δικαίωμα διαμονής ως πρόσωπο που αναζητεί εργασία – Άρθρο 18 ΣΛΕΕ – Αρχή της απαγόρευσης των διακρίσεων λόγω ιθαγένειας – Οδηγία 2004/38/ΕΕ – Άρθρο 24 – Αρχή της ίσης μεταχείρισης – Παρέκκλιση στον τομέα της κοινωνικής πρόνοιας – Περιεχόμενο – Παροχή δικαιώματος διαμονής βάσει του εθνικού δικαίου για την άσκηση της γονικής μέριμνας ανήλικου τέκνου – Διάκριση ανάλογα με την ιθαγένεια του τέκνου»

I. Εισαγωγή

1. Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως του Sozialgericht Detmold (δικαστηρίου υποθέσεων κοινωνικής ασφάλισης του Detmold, Γερμανία) υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ του FL και του Jobcenter Arbeitplus Bielefeld (οργανισμού απασχόλησης του Bielefeld, Γερμανία)², το οποίο αρνήθηκε να χορηγήσει στον FL βασικές παροχές κοινωνικής προστασίας που προβλέπονται από τη γερμανική νομοθεσία. Καθόσον η απόφαση αυτή αιτιολογείται βάσει του τίτλου δυνάμει του οποίου ο FL διαμένει νομίμως στο γερμανικό έδαφος, ο FL αμφισβητεί, προκειμένου να εξασφαλίσει τις παροχές αυτές, το γεγονός ότι δεν μπορεί να του αναγνωριστεί προβλεπόμενο από τη νομοθεσία αυτή δικαίωμα διαμονής στηριζόμενο στην άσκηση της γονικής μέριμνας του τέκνου του για τον μόνο λόγο ότι το τέκνο δεν είναι Γερμανός υπήκοος.

¹ Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γαλλική.

² Στο εξής: Jobcenter Bielefeld.

2. Εν αντιθέσει με προηγούμενες αιτήσεις προδικαστικής αποφάσεως στον τομέα των κοινωνικών παροχών τις οποίες «μετακινούμενος» πολίτης της Ευρωπαϊκής Ένωσης³ υποστήριζε ότι δικαιούται, το καινοφανές ερώτημα που έχει υποβληθεί στο Δικαστήριο αφορά άνιση μεταχείριση ως προς τις προϋποθέσεις παροχής δικαιώματος διαμονής βάσει του εθνικού δικαίου και όχι τα οικονομικά αποτελέσματά του σε σχέση με τους ημεδαπούς.

3. Συγκεκριμένα, το Δικαστήριο καλείται να αποφανθεί επί της συμβατότητας με το δίκαιο της Ένωσης ρύθμισης σχετικά με δικαίωμα διαμονής βάσει του εθνικού δικαίου η οποία δεν έχει εφαρμογή σε «μετακινούμενο» πολίτη της Ένωσης λόγω της ιθαγένειας του τέκνου του που δεν είναι υπήκοος της χώρας υποδοχής, ενώ οι προϋποθέσεις παροχής του δικαιώματος αυτού υπάγονται στην αρμοδιότητα του κράτους μέλους αυτού.

4. Οι συνθήκες της υπόθεσης της κύριας δίκης δίνουν επομένως την ευκαιρία στο Δικαστήριο να διευκρινίσει το εύρος του πεδίου εφαρμογής του άρθρου 24 της οδηγίας 2004/38/ΕΚ⁴, σχετικά με την ίση μεταχείριση, λαμβανομένης υπόψη της πρόσφατης νομολογίας του σχετικά με την κατάσταση «μετακινούμενων» πολιτών της Ένωσης των οποίων το δικαίωμα διαμονής παρέχεται δυνάμει εθνικής ρύθμισης, απαλλάσσοντάς τους από την υποχρέωση εκπλήρωσης των προϋποθέσεων περί εισοδήματος, όπως προβλέπονται από την οδηγία αυτή⁵.

II. Το νομικό πλαίσιο

A. Το δίκαιο της Ένωσης

5. Το άρθρο 18, πρώτο εδάφιο, ΣΛΕΕ ορίζει τα εξής:

«Εντός του πεδίου εφαρμογής των Συνθηκών και με την επιφύλαξη των ειδικών διατάξεών τους, απαγορεύεται κάθε διάκριση λόγω ιθαγενείας.»

6. Το άρθρο 14 της οδηγίας 2004/38, με τίτλο «Διατήρηση του δικαιώματος διαμονής», ορίζει στις παραγράφους 2 και 4 τα εξής:

«2. Οι πολίτες της Ένωσης και τα μέλη της οικογένειάς τους έχουν το δικαίωμα διαμονής που προβλέπεται στα άρθρα 7, 12 και 13, ενόσω πληρούν τους όρους των άρθρων αυτών.

[...]

4. Κατά παρέκκλιση από τις παραγράφους 1 και 2 και με την επιφύλαξη των διατάξεων του Κεφαλαίου VI, δεν λαμβάνεται επ' ουδενί μέτρο απέλασης κατά πολιτών της Ένωσης ή μελών της οικογένειάς τους, εφόσον:

[...]

³ Πρόκειται για πολίτες της Ένωσης οι οποίοι δεν έχουν την ιθαγένεια του κράτους μέλους στον οποίο το έδαφος διαμένουν.

⁴ Οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, σχετικά με το δικαίωμα των πολιτών της Ένωσης και των μελών των οικογενειών τους να κυκλοφορούν και να διαμένουν ελεύθερα στην επικράτεια των κρατών μελών, για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1612/68 και την κατάργηση των οδηγιών 64/221/ΕΟΚ, 68/360/ΕΟΚ, 72/194/ΕΟΚ, 73/148/ΕΟΚ, 75/34/ΕΟΚ, 75/35/ΕΟΚ, 90/364/ΕΟΚ, 90/365/ΕΟΚ και 93/96/ΕΟΚ (ΕΕ 2004, L 158, σ. 77, και διορθωτικά ΕΕ 2004, L 229, σ. 35, και ΕΕ 2005, L 197, σ. 34).

⁵ Πρβλ. απόφαση της 15ης Ιουλίου 2021, The Department for Communities in Northern Ireland (C-709/20, στο εξής: απόφαση CG, ΕΥ:C:2021:602).

β) οι πολίτες της Ένωσης εισήλθαν στην επικράτεια του κράτους μέλους υποδοχής προκειμένου να αναζητήσουν εργασία. Σε αυτή την περίπτωση, οι πολίτες της Ένωσης και τα μέλη των οικογενειών τους, δεν μπορούν να απελαθούν εν όσω οι πολίτες της Ένωσης δύνανται να παρέχουν αποδείξεις ότι συνεχίζουν να αναζητούν εργασία και ότι έχουν πραγματικές πιθανότητες να προσληφθούν.»

7. Κατά το άρθρο 24 της οδηγίας αυτής, με τίτλο «Ίση μεταχείριση»:

«1. Με την επιφύλαξη των ειδικών διατάξεων που προβλέπονται ρητώς στη Συνθήκη και στο παράγωγο δίκαιο, όλοι οι πολίτες της Ένωσης που διαμένουν στην επικράτεια του κράτους μέλους υποδοχής βάσει της παρούσας οδηγίας, απολαύουν ίσης μεταχείρισης σε σύγκριση με τους ημεδαπούς του εν λόγω κράτους μέλους εντός του πεδίου εφαρμογής της Συνθήκης. [...]

2. Κατά παρέκκλιση από την παράγραφο 1, το κράτος μέλος υποδοχής δεν είναι υποχρεωμένο να χορηγεί δικαίωμα σε κοινωνικές παροχές κατά τους πρώτους τρεις μήνες της διαμονής, ή, κατά περίπτωση, κατά το μακρότερο χρονικό διάστημα που προβλέπεται στο άρθρο 14, παράγραφος 4, [στοιχείο] β', [...] σε άλλα πρόσωπα εκτός από μισθωτούς, μη μισθωτούς, σε πρόσωπα που διατηρούν αυτή την ιδιότητα και στα μέλη των οικογενειών τους.»

8. Το άρθρο 37 της εν λόγω οδηγίας, με τίτλο «Ευνοϊκότερες εθνικές διατάξεις», προβλέπει τα εξής:

«Οι διατάξεις της παρούσας οδηγίας δεν επηρεάζουν τις καθοριζόμενες από τα κράτη μέλη νομοθετικές, κανονιστικές ή διοικητικές διατάξεις, οι οποίες είναι, ενδεχομένως, ευνοϊκότερες για τα πρόσωπα που εμπίπτουν στην παρούσα οδηγία.»

B. Το γερμανικό δίκαιο

1. Περί διαμονής

9. Το άρθρο 28 του Gesetz über den Aufenthalt, die Erwerbstätigkeit und die Integration von Ausländern im Bundesgebiet (νόμου περί διαμονής, επαγγελματικής δραστηριότητας και εντάξεως των αλλοδαπών στο ομοσπονδιακό έδαφος)⁶, της 30ής Ιουλίου 2004⁷ (στο εξής: AufenthG), με τίτλο «Οικογενειακή επανένωση με Γερμανούς υπηκόους», ορίζει στην παράγραφο 1 τα εξής:

«Η άδεια διαμονής πρέπει να χορηγείται

1. στον αλλοδαπό σύζυγο Γερμανού υπηκόου,
2. στο αλλοδαπό ανήλικο και άγαμο τέκνο Γερμανού υπηκόου,
3. στον αλλοδαπό γονέα ανήλικου και άγαμου Γερμανού υπηκόου για την άσκηση του δικαιώματος της γονικής μέριμνας,

⁶ BGBl. 2004 I, σ. 1950.

⁷ Όπως τροποποιήθηκε με τον νόμο της 27ης Ιουλίου 2015 (BGBl. I, σ. 1386).

εφόσον ο συνήθης τόπος διαμονής του Γερμανού υπηκόου βρίσκεται στο ομοσπονδιακό έδαφος. [...]]»

10. Το άρθρο 11, παράγραφος 14, του Gesetz über die allgemeine Freizügigkeit von Unionsbürgern (νόμου περί της ελεύθερης κυκλοφορίας των πολιτών της Ένωσης)⁸, της 30ής Ιουλίου 2004⁹ (στο εξής: FreizügG/EU), ορίζει τα εξής:

«Ο Aufenth[G] εφαρμόζεται επίσης στην περίπτωση που προβλέπει ευνοϊκότερο νομικό καθεστώς από τον παρόντα νόμο. [...]]»

2. Περί κοινωνικών παροχών

11. Το άρθρο 7 του Sozialgesetzbuch Zweites Buch, Grundsicherung für Arbeitsuchende (βιβλίου II του κώδικα κοινωνικών ασφαλίσεων, βασική κοινωνική προστασία για τα πρόσωπα που αναζητούν εργασία¹⁰)¹¹ (στο εξής: SGB II), με τίτλο «Δικαιούχοι των παροχών», ορίζει στην παράγραφο 1 τα εξής:

«Οι παροχές βάσει του παρόντος βιβλίου χορηγούνται στα πρόσωπα τα οποία:

1. έχουν συμπληρώσει το 15ο έτος ηλικίας και δεν έχουν ακόμη συμπληρώσει το όριο ηλικίας του άρθρου 7 bis,
2. είναι ικανά προς εργασία,
3. είναι άπορα και
4. έχουν τη συνήθη διαμονή τους στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας (δικαιούχοι ικανοί προς εργασία).

Εξαιρούνται τα εξής πρόσωπα:

1. οι αλλοδαποί που δεν είναι μισθωτοί ή μη μισθωτοί εργαζόμενοι στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας και δεν έχουν δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας βάσει του άρθρου 2, παράγραφος 3, του [FreizügG/EU], καθώς και τα μέλη της οικογενείας τους, κατά τους τρεις πρώτους μήνες της διαμονής τους,
2. οι αλλοδαποί
 - a) οι οποίοι δεν έχουν δικαίωμα διαμονής,
 - b) το δικαίωμα διαμονής των οποίων θεμελιώνεται αποκλειστικά στον σκοπό αναζητήσεως εργασίας [...]

[...]

⁸ BGBl. 2004 I, σ. 1986.

⁹ Όπως τροποποιήθηκε με τον νόμο της 12ης Νοεμβρίου 2020 (BGBl. I, σ. 2416).

¹⁰ Από 1ης Ιανουαρίου 2023, προστέθηκε στον τίτλο του εν λόγω βιβλίου II ο όρος «Bürgergeld» («εισόδημα ιθαγενείας»).

¹¹ Όπως τροποποιήθηκε με τον νόμο της 30ής Νοεμβρίου 2019, ο οποίος ίσχυε μέχρι τις 31 Δεκεμβρίου 2020 (BGBl. 2019 I, σ. 1948).

καθώς και τα μέλη των οικογενειών τους,

[...]

[...] Κατά παρέκκλιση από τη δεύτερη περίοδο, σημείο 2, οι αλλοδαποί και τα μέλη των οικογενειών τους λαμβάνουν παροχές βάσει του παρόντος βιβλίου, εφόσον έχουν τη συνήθη διαμονή τους στο ομοσπονδιακό έδαφος επί συνεχές χρονικό διάστημα τουλάχιστον πέντε ετών [...].

3. *Περί κοινωνικής πρόνοιας*

12. Το άρθρο 23 του Sozialgesetzbuch Zwölftes Buch, Sozialhilfe (βιβλίου XII του κώδικα κοινωνικών ασφαλίσεων)¹² (στο εξής: SGB XII), με τίτλο «Κοινωνική πρόνοια για τους αλλοδαπούς», ορίζει τα εξής:

«1) Το βοήθημα αξιοπρεπούς διαβίωσης, το βοήθημα ασθενείας, το βοήθημα εγκυμοσύνης και το βοήθημα μητρότητας, καθώς και το βοήθημα για την πρόσβαση στην περίθαλψη βάσει του παρόντος βιβλίου χορηγούνται στους αλλοδαπούς που πράγματι διαμένουν στην εθνική επικράτεια. Οι διατάξεις του τετάρτου κεφαλαίου ισχύουν ως έχουν. Κατά τα λοιπά, κοινωνικά βοηθήματα μπορούν να χορηγούνται οσάκις τούτο δικαιολογείται υπό το πρίσμα των ατομικών περιστάσεων. Οι περιορισμοί της πρώτης περιόδου δεν εφαρμόζονται επί των αλλοδαπών που κατέχουν τίτλο διαμονής απεριόριστης διάρκειας ή άδειας διαμονής περιορισμένης διάρκειας και οι οποίοι προτίθενται να έχουν σε μόνιμη βάση τη διαμονή τους στην ομοσπονδιακή επικράτεια. Οι διατάξεις δυνάμει των οποίων παροχές κοινωνικής πρόνοιας πέραν αυτών που απαριθμεί η πρώτη περίοδος πρέπει ή θα έπρεπε να καταβάλλονται ισχύουν ως έχουν.

[...]

3) Οι αλλοδαποί και τα μέλη των οικογενειών τους δεν λαμβάνουν παροχές βάσει της παραγράφου 1 ή του τέταρτου κεφαλαίου, εφόσον

1. δεν είναι μισθωτοί ή μη μισθωτοί εργαζόμενοι στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας και δεν έχουν δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας βάσει του άρθρου 2, παράγραφος 3, του [FreizügG/EU], κατά τους τρεις πρώτους μήνες της διαμονής τους,
2. δεν έχουν δικαίωμα διαμονής ή το δικαίωμα διαμονής των οποίων θεμελιώνεται αποκλειστικά στον σκοπό αναζήτησεως εργασίας,

[...]

4. εισέρχονται στην εθνική επικράτεια προκειμένου να λάβουν παροχή κοινωνικής πρόνοιας.

[...]

[...] Κατά παρέκκλιση από την πρώτη περίοδο, σημεία 2 και 3, οι αλλοδαποί και τα μέλη των οικογενειών τους λαμβάνουν τις παροχές της παραγράφου 1, πρώτη και δεύτερη περίοδος, εφόσον έχουν διαμείνει στην ομοσπονδιακή επικράτεια επί συνεχές χρονικό διάστημα, χωρίς σημαντικές διακοπές, τουλάχιστον πέντε ετών [...].

¹² Όπως τροποποιήθηκε με τον νόμο της 22ας Δεκεμβρίου 2016, ο οποίος ίσχυε μέχρι τις 31 Δεκεμβρίου 2020 (BGBl. I, σ. 3155).

III. Το ιστορικό της διαφοράς της κύριας δίκης και το προδικαστικό ερώτημα

13. Ο προσφεύγων της κύριας δίκης, FL, Πολωνός υπήκοος, εισήλθε στη Γερμανία στις 30 Μαΐου 2020, συνοδευόμενος από την «εκτός γάμου σύντροφό»¹³ του, επίσης Πολωνή υπήκοο, από τις Κάτω χώρες. Η τελευταία διέμεινε για σύντομο χρονικό διάστημα στις Κάτω Χώρες, ενώ κατοικεί στη Γερμανία από τις 30 Αυγούστου 2015, ημερομηνία εισόδου της από την Πολωνία.

14. Το τέκνο τους γεννήθηκε στις 27 Νοεμβρίου 2020 στη Γερμανία και έχει επίσης την πολωνική ιθαγένεια.

15. Ο FL, η σύντροφός του και το τέκνο τους ζήτησαν από το Jobcenter Bielefeld να λάβουν βασικές παροχές κοινωνικής προστασίας βάσει του SGB II. Με αποφάσεις της 3ης και 21ης Δεκεμβρίου 2020, το Jobcenter Bielefeld έκανε δεκτή την αίτηση της συντρόφου του FL, για το χρονικό διάστημα από τις 30 Μαΐου 2020, και για το τέκνο, από τη γέννησή του. Αντιθέτως, με απόφαση της 21ης Απριλίου 2021, η αίτηση του FL απορρίφθηκε για την περίοδο από τις 30 Μαΐου 2020 έως τις 28 Φεβρουαρίου 2021 με την αιτιολογία ότι είχε δικαίωμα διαμονής μόνο προς αναζήτηση εργασίας και δεν είχε κανένα άλλο δικαίωμα διαμονής από το οποίο θα μπορούσε να αντλεί δικαίωμα στην καταβολή παροχών βάσει του SGB II.

16. Με απόφαση της 19ης Ιουλίου 2021, το Jobcenter Bielefeld απέρριψε τη διοικητική ένσταση του FL ως αβάσιμη, με την ίδια, κατ' ουσίαν, αιτιολογία. Ειδικότερα, το Jobcenter Bielefeld έκρινε ότι ο FL δεν μπορεί να αξιώνει δικαίωμα διαμονής:

- βάσει του εθνικού δικαίου, ως μέλος της οικογένειας ή ως στενός συγγενής της συντρόφου του η οποία έχει δικαίωμα μόνιμης διαμονής,
- για την άσκηση της γονικής μέριμνας του ανήλικου τέκνου του¹⁴, για τον λόγο ότι ο υιός του δεν έχει τη γερμανική ιθαγένεια,
- απορρέον από την απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2020, Jobcenter Krefeld¹⁵, και τον κανονισμό (ΕΕ) 492/2011¹⁶ διότι το τέκνο του FL είναι προσχολικής ηλικίας.

17. Εξάλλου, κατά το Jobcenter Bielefeld, το άρθρο 28 του AufenthG δεν μπορεί, υπό το πρίσμα του άρθρου 4 του κανονισμού (ΕΚ) 883/2004¹⁷, να ερμηνευθεί βάσει του δικαίου της Ένωσης υπό την έννοια ότι ο τελών σε μη έγγαμη σχέση συμβίωσης πατέρας πολίτη της Ένωσης που βρίσκεται σε προσχολική ηλικία πρέπει επίσης να έχει δικαίωμα διαμονής.

¹³ Στο εξής: σύντροφος. Ο όρος αυτός χρησιμοποιείται στην αίτηση προδικαστικής αποφάσεως χωρίς να συνδέεται με τις έννοιες της οδηγίας 2004/38. Υπό την έννοια αυτή είναι ισοδύναμος με τον όρο «γυναίκα με την οποία συζεί μόνιμα σε ελεύθερη ένωση» ή «παλλακίδα».

¹⁴ Δυνάμει του άρθρου 28, παράγραφος 1, πρώτη περίοδο, σημείο 3, του AufenthG, είτε αυτοτελώς θεωρούμενου είτε σε συνδυασμό με το άρθρο 11, παράγραφος 14, πρώτη περίοδος, του FreizügG/EU.

¹⁵ C-181/19 (EU:C:2020:794).

¹⁶ Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 5ης Απριλίου 2011 που αφορά την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων στο εσωτερικό της Ένωσης (ΕΕ 2011, L 141, σ. 1).

¹⁷ Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, για τον συντονισμό των συστημάτων κοινωνικής ασφάλειας (ΕΕ 2004, L 166, σ. 1, και διορθωτικό ΕΕ 2004, L 200, σ. 1). Το άρθρο αυτό, με τίτλο «Ίση μεταχείριση», ορίζει ότι, «[ε]κτός αν προβλέπει άλλως ο παρών κανονισμός, τα πρόσωπα στα οποία εφαρμόζεται ο κανονισμός αυτός απολαμβάνουν των ιδίων δικαιωμάτων και υπόκεινται στις ίδιες υποχρεώσεις που απορρέουν από τη νομοθεσία κάθε κράτους μέλους υπό τους ίδιους όρους με τους υπηκόους του».

18. Περαιτέρω, μόνο το γεγονός ότι ο τελών σε μη έγγαμη σχέση συμβίωσης πατέρας δεν λαμβάνει βασικές παροχές κοινωνικής προστασίας δυνάμει του SGB II δεν στερεί στην πράξη από τη σύντροφό του τα δικαιώματά της ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής.

19. Ο FL άσκησε προσφυγή κατά της αποφάσεως αυτής ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου στις 12 Αυγούστου 2021. Θεωρεί, κατ' ουσίαν, ότι από το άρθρο 28, παράγραφος 1, πρώτη περίοδος, σημείο 3, του AufenthaltG, σε συνδυασμό με το άρθρο 6 του Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland (Θεμελιώδους Νόμου της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας)¹⁸ και με το άρθρο 8 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών¹⁹, απορρέει δικαίωμα διαμονής. Προβάλλει ότι ο περιορισμός του δικαιώματος της οικογενειακής επανένωσης προς άσκηση της γονικής μέριμνας στους «Γερμανούς υπηκόους» αντίκειται στο δίκαιο της Ένωσης. Τούτο συνιστά αδικαιολόγητη διάκριση και περιορισμό της ελεύθερης κυκλοφορίας²⁰.

20. Το Jobcenter Bielefeld και το Amt für soziale Leistungen (Sozialamt) der Stadt Bielefeld (γραφείο κοινωνικών παροχών του Δήμου του Bielefeld, Γερμανία), ως παρεμβαίνουν στη διαδικασία, αντέτειναν ότι δεν δύναται να απορρέει δικαίωμα διαμονής από το άρθρο 28, παράγραφος 1, πρώτη περίοδος, σημείο 3, του AufenthaltG, δεδομένου ότι το άρθρο αυτό, κατά το γράμμα του, έχει εφαρμογή μόνο σε «Γερμανούς υπηκόους» και όχι στους «πολίτες της Ένωσης». Είναι εγγενές στοιχείο του εθνικού δικαίου μετανάστευσης και διαμονής να γίνεται διάκριση μεταξύ «Γερμανών υπηκόων» και «αλλοδαπών». Η ρύθμιση αυτή δεν αντιβαίνει στο δίκαιο της Ένωσης.

21. Το αιτούν δικαστήριο εκθέτει ότι στη νομολογία των ανωτέρω δικαστηρίων υποστηρίζονται αντικρουόμενες απόψεις ως προς το ζήτημα αν η μη χορήγηση άδειας διαμονής σε πολίτη της Ένωσης ο οποίος ασκεί τη γονική μέριμνα ανήλικου τέκνου το οποίο κατοικεί στο ομοσπονδιακό έδαφος, απολαύει του δικαιώματος ελεύθερης κυκλοφορίας και έχει την ιθαγένεια άλλου κράτους μέλους συνιστά δυσμενή διάκριση.

22. Το δικαστήριο αυτό διευκρινίζει επίσης ότι το Bundesverfassungsgericht (Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο, Γερμανία) υπενθύμισε, με διάταξη της 4ης Οκτωβρίου 2019²¹, ότι αποτελεί αντικείμενο διχογνωμίας στη νομολογία των ανώτερων δικαστηρίων υποθέσεων κοινωνικής ασφαλίσεως και στη θεωρία το ζήτημα αν το άρθρο 11, παράγραφος 1, ενδέκατη περίοδος, του FreizügG/EU, όπως ίσχυε μέχρι τις 23 Νοεμβρίου 2020²², σε συνδυασμό με το άρθρο 28, παράγραφος 1, πρώτη περίοδος, σημείο 3, του AufenthaltG και με το άρθρο 18, πρώτο εδάφιο, ΣΛΕΕ, δύναται να παράσχει δικαίωμα διαμονής στον γονέα που ασκεί τη γονική μέριμνα ανήλικου πολίτη της Ένωσης, ο οποίος απολαύει του δικαιώματος ελεύθερης κυκλοφορίας σύμφωνα με το άρθρο 3, παράγραφος 1, πρώτη περίοδος, του FreizügG/EU, επειδή συνοδεύει τον άλλο γονέα του.

¹⁸ Στο εξής Θεμελιώδης Νόμος. Το άρθρο αυτό αποσκοπεί, ιδίως, στη διασφάλιση ειδικής προστασίας του γάμου και της οικογένειας και ορίζει τις υποχρεώσεις των γονέων έναντι των τέκνων τους όσον αφορά τη φροντίδα και την εκπαίδευση. Εξάλλου, καθιερώνει την αρχή της ίσης μεταχείρισης μεταξύ τέκνων που γεννήθηκαν εκτός γάμου και τέκνων που γεννήθηκαν εντός γάμου.

¹⁹ Υπογραφέισα στη Ρώμη στις 4 Νοεμβρίου 1950.

²⁰ Λόγω των νομικών ερεισμάτων που επικαλέστηκε ο FL, το αιτούν δικαστήριο επισήμανε ότι η αίτησή του για τη χορήγηση βασικών παροχών κοινωνικής προστασίας δεν μπορεί να αφορά χρονικό διάστημα από τις 30 Μαΐου 2020, ημερομηνία εισόδου του στη Γερμανία προς αναζήτηση εργασίας. Δεδομένου ότι στηρίζεται στην άσκηση της γονικής μέριμνας του υιού του, θα έπρεπε να εκκινεί από την ημερομηνία γέννησης του τέκνου αυτού, ήτοι στις 27 Νοεμβρίου 2020. Ως εκ τούτου η διάρκεια του ευεργετήματος των αιτηθεισών βασικών παροχών κοινωνικής προστασίας είναι τρεις μήνες.

²¹ Το αιτούν δικαστήριο επισήμανε ότι η απόφαση αυτή είναι διαθέσιμη στον ακόλουθο σύνδεσμο: https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Downloads/DE/2019/10/rk20191004_1bvr171018.html, point 12.

²² Νυν, από τις 24 Νοεμβρίου 2020, άρθρο 11, παράγραφος 14, πρώτη περίοδος.

23. Ελλείψει αποφάσεως του ανώτατου δικαστηρίου επί του ζητήματος αυτού, το αιτούν δικαστήριο φρονεί ότι πρέπει να υποβληθεί ερώτημα στο Δικαστήριο προκειμένου να αποφανθεί επί της συμβατότητας της γερμανικής ρύθμισης με το δίκαιο της Ένωσης, ειδικότερα με τα άρθρα 18 και 20 και το άρθρο 21, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ, καθώς και το άρθρο 33, παράγραφος 1, του Χάρτη των Θεμελιωδών δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης²³, τον κανονισμό (ΕΚ) 987/2009²⁴, καθώς και την οδηγία 2004/38.

24. Υπό τις συνθήκες αυτές, το Sozialgericht Detmold (δικαστήριο υποθέσεων κοινωνικής ασφαλίσεως του Detmold) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Έχει το δίκαιο της Ένωσης την έννοια ότι αντιτίθεται σε εθνική ρύθμιση δυνάμει της οποίας άδεια διαμονής στο πλαίσιο του δικαιώματος της γονικής μέριμνας χορηγείται μόνο στον αλλοδαπό γονέα ανήλικου και άγαμου τέκνου το οποίο είναι υπήκοος ημεδαπής, εφόσον ο συνήθης τόπος διαμονής του τελευταίου βρίσκεται στην ημεδαπή, με αποτέλεσμα οι πολίτες κράτους μέλους της Ένωσης να μη δικαιούνται να λάβουν άδεια διαμονής για την άσκηση του δικαιώματος της γονικής μέριμνας ανήλικου που έχει την ιδιότητα του πολίτη της Ένωσης και την ιθαγένεια κράτους μέλους άλλου από εκείνο της ημεδαπής;»

25. Γραπτές παρατηρήσεις κατέθεσε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η οποία, όπως και η Γερμανική Κυβέρνηση, συμμετείχε στην επ' ακροατηρίου συζήτηση της 14ης Νοεμβρίου 2024, κατά την οποία οι εν λόγω μετέχοντες στη διαδικασία απάντησαν και στις προφορικές ερωτήσεις του Δικαστηρίου.

IV. Ανάλυση

26. Με το προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται εάν εθνική ρύθμιση κράτους μέλους δυνάμει της οποίας αποκλείεται η χορήγηση άδειας παραμονής, με σκοπό την άσκηση του δικαιώματος της γονικής μέριμνας, σε «μετακινούμενο» πολίτη της Ένωσης γονέα ανήλικου και άγαμου τέκνου το οποίο δεν είναι υπήκοος του κράτους μέλους υποδοχής εντός του οποίου έχει τη συνήθη διαμονή του συνάδει με το δίκαιο της Ένωσης και, ειδικότερα, λαμβανομένης υπόψη της αιτιολόγησης της αίτησής του, με το άρθρο 18 ΣΛΕΕ και το άρθρο 33, παράγραφος 1, του Χάρτη, καθώς και με την οδηγία 2004/38.

27. Η εθνική ρύθμιση αυτή, η οποία παρέχει σε κράτος μέλος τη δυνατότητα να θεσπίσει ευνοϊκότερες διατάξεις περί του δικαιώματος διαμονής από εκείνες που προβλέπονται από το δίκαιο της Ένωσης²⁵, εμπίπτει στο άρθρο 37 της οδηγίας 2004/38.

²³ Στο εξής: Χάρτης.

²⁴ Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Σεπτεμβρίου 2009, για καθορισμό της διαδικασίας εφαρμογής του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 883/2004 για τον συντονισμό των συστημάτων κοινωνικής ασφάλειας (ΕΕ 2009, L 284, σ. 1).

²⁵ Πρβλ., στην περίπτωση γονέα ο οποίος είναι υπήκοος τρίτης χώρας, υπόθεση Stadt Wuppertal (C-130/24), εκκρεμούσα επί του παρόντος. Πρβλ. επίσης, για άλλες περιπτώσεις, αποφάσεις της 21ης Δεκεμβρίου 2011, Ziolkowski και Szeja (C-424/10 και C-425/10, EU:C:2011:866, σκέψη 50), και CG (σκέψη 82).

28. Ευνοεί την οικογενειακή επανένωση για την άσκηση της γονικής μέριμνας τέκνου γερμανικής ιθαγένειας από τον αλλοδαπό πατέρα του²⁶. Ελλείψει πρόβλεψης όσον αφορά τα παιδιά που είναι επίσης πολίτες της Ένωσης, η ρύθμιση αυτή δημιουργεί δυσμενή διάκριση λόγω ιθαγένειας η οποία απαγορεύεται δυνάμει του δικαίου της Ένωσης. Η γενική αυτή αρχή της ισότητας περιλαμβάνεται στις θεμελιώδεις αρχές του δικαίου της Ένωσης²⁷.

29. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με πάγια νομολογία που υπομνήσθηκε με την απόφαση CG στις σκέψεις 62, 63 και 65²⁸:

- βάσει του άρθρου 20, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, αναγνωρίζεται η ιδιότητα του πολίτη της Ένωσης σε κάθε πρόσωπο που έχει την ιθαγένεια κράτους μέλους. Η ιδιότητα αυτή τείνει να αποτελέσει τη θεμελιώδη ιδιότητα των υπηκόων των κρατών μελών, η οποία διασφαλίζει, εντός του καθ' ύλην πεδίου εφαρμογής της Συνθήκης ΛΕΕ, την ίδια νομική μεταχείριση σε όσους εξ αυτών τελούν στην ίδια κατάσταση, ανεξαρτήτως της ιθαγενείας τους και υπό την επιφύλαξη των ρητώς προβλεπομένων σχετικών εξαιρέσεων·
- επομένως, κάθε πολίτης της Ένωσης μπορεί να επικαλείται την απαγόρευση των διακρίσεων λόγω ιθαγένειας που προβλέπει το άρθρο 18 ΣΛΕΕ σε όλες τις περιπτώσεις οι οποίες εμπίπτουν στο καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης. Στις περιπτώσεις αυτές περιλαμβάνονται όσες αφορούν την άσκηση της ελευθερίας κυκλοφορίας και διαμονής στο έδαφος των κρατών μελών την οποία κατοχυρώνουν το άρθρο 20, παράγραφος 2, στοιχείο α', και το άρθρο 21 ΣΛΕΕ²⁹, και
- το άρθρο 18, πρώτο εδάφιο, ΣΛΕΕ δύναται να τύχει εφαρμογής αυτοτελώς μόνο σε περιπτώσεις διεπόμενες από το δίκαιο της Ένωσης για τις οποίες η Συνθήκη ΛΕΕ δεν προβλέπει ειδικούς κανόνες περί απαγορεύσεως των διακρίσεων. Επιπλέον, το άρθρο 20, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, και το άρθρο 21 ΣΛΕΕ εξαρτούν, με παρόμοια διατύπωση, το δικαίωμα των πολιτών της Ένωσης να κυκλοφορούν και να διαμένουν ελεύθερα εντός των κρατών μελών από τη συμμόρφωση προς τους περιορισμούς και προς τις προϋποθέσεις που προβλέπονται στις Συνθήκες και στις διατάξεις που θεσπίζονται για την εφαρμογή τους.

30. Επίσης, με την απόφαση CG, το Δικαστήριο έκρινε, στη σκέψη 66, ότι «η αρχή της απαγορεύσεως των διακρίσεων εξειδικεύεται με το άρθρο 24 της οδηγίας 2004/38 όσον αφορά τους πολίτες της Ένωσης οι οποίοι ασκούν το δικαίωμά τους ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής στο έδαφος των κρατών μελών».

²⁶ Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η Γερμανική Κυβέρνηση διευκρίνισε ότι παιδί γερμανικής ιθαγένειας μπορεί να επανενωθεί με την οικογένειά του δυνάμει του άρθρου 28 του AufenthaltG, βάσει του άρθρου 11 του Θεμελιώδους Νόμου, σχετικά με το δικαίωμα διαμονής των Γερμανών στη Γερμανία. Βλ., επίσης, σημείο 63 των παρουσών προτάσεων.

²⁷ Πρβλ. αποφάσεις της 19ης Νοεμβρίου 2024, Επιτροπή κατά Τσεχικής Δημοκρατίας (Δικαίωμα του εκλέγεσθαι και ιδιότητα μέλους πολιτικού κόμματος) (C-808/21, EU:C:2024:962, σκέψη 97), και της 19ης Νοεμβρίου 2024, Επιτροπή κατά Πολωνίας (Δικαίωμα του εκλέγεσθαι και ιδιότητα μέλους πολιτικού κόμματος) (C-814/21, EU:C:2024:963, σκέψη 96).

²⁸ Πρβλ. επίσης, όσον αφορά την εν λόγω σκέψη 65, αποφάσεις της 19ης Νοεμβρίου 2024, Επιτροπή κατά Τσεχικής Δημοκρατίας (Δικαίωμα του εκλέγεσθαι και ιδιότητα μέλους πολιτικού κόμματος) (C-808/21, EU:C:2024:962, σκέψη 98), και της 19ης Νοεμβρίου 2024, Επιτροπή κατά Πολωνίας (Δικαίωμα του εκλέγεσθαι και ιδιότητα μέλους πολιτικού κόμματος) (C-814/21, EU:C:2024:963, σκέψη 97).

²⁹ Βλ., επίσης, απόφαση CG (σκέψη 58).

31. Συναφώς, το Δικαστήριο υπενθύμισε στη σκέψη 67 της αποφάσεως αυτής, κατ' ουσίαν, ότι οι «μετακινούμενοι» πολίτες της Ένωσης³⁰ εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2004/38 και είναι δικαιούχοι των παρεχόμενων από αυτή δικαιωμάτων, και έκρινε ότι το ζήτημα αν τέτοιοι πολίτες υφίστανται δυσμενή διάκριση λόγω ιθαγένειας πρέπει να εκτιμηθεί με γνώμονα το άρθρο 24 της οδηγίας 2004/38 και όχι το άρθρο 18, πρώτο εδάφιο, ΣΛΕΕ.

32. Επισημαίνω ότι, στο σημείο αυτό του σκεπτικού της αποφάσεως CG, το γεγονός ότι το δικαίωμα διαμονής προβλέπεται από εθνικές διατάξεις ευνοϊκότερες από τις προβλεπόμενες από την οδηγία 2004/38 δεν ασκεί επιρροή, ενώ, στη συγκεκριμένη περίπτωση, ο ενδιαφερόμενος είχε δικαίωμα διαμονής βάσει του εθνικού δικαίου, το δε άρθρο 24, παράγραφος 1, της οδηγίας αυτής περιορίζει την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης στους πολίτες της Ένωσης που διαμένουν στο έδαφος του κράτους μέλους υποδοχής *βάσει της εν λόγω οδηγίας*³¹.

33. Κατά συνέπεια, εκ πρώτης όψεως, δεδομένου ότι, εν προκειμένω, ο FL διαμένει νομίμως στο γερμανικό έδαφος ως πρόσωπο που αναζητεί εργασία³², φαίνεται λογική, όπως υποστηρίζει η Επιτροπή, η επίκληση του άρθρου 24, παράγραφος 1, της οδηγίας 2004/38 για να δοθεί η απάντηση στο αιτούν δικαστήριο ότι η εθνική ρύθμιση που εισάγει διαφορετική μεταχείριση σε σχέση με τους ημεδαπούς προσκρούει στην αρχή της ίσης μεταχείρισης που προβλέπεται στη διάταξη αυτή, για τον λόγο, κατ' ουσίαν, ότι η ρύθμιση αυτή προσβάλλει την πραγματική δυνατότητα άσκησης του δικαιώματος ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής στο έδαφος των κρατών μελών.

34. Διευκρινίζεται, εξάλλου, όσον αφορά το τέκνο του FL, ότι το γεγονός ότι γεννήθηκε επί γερμανικού εδάφους και ότι δεν έχει κάνει χρήση του δικαιώματος ελεύθερης κυκλοφορίας δεν ασκεί επιρροή στην άσκηση των δικαιωμάτων του σχετικά με την ελεύθερη κυκλοφορία και διαμονή των προσώπων ως πολίτη της Ένωσης³³.

35. Ωστόσο, δεν έχω πειστεί σχετικά με τη δυνατότητα εφαρμογής του άρθρου 24, παράγραφος 1, της οδηγίας 2004/38 εν προκειμένω. Για τον λόγο αυτόν, αφού εκθέσω τις επιφυλάξεις μου, θα αναφέρω τις νομικές βάσεις που είναι σκόπιμο, κατά τη γνώμη μου, να γίνουν δεκτές.

A. Επί της εφαρμογής του άρθρου 24, παράγραφος 1, της οδηγίας 2004/38

36. Η επιλογή της βάσης αυτής, η οποία συνεπάγεται *σύγκριση με τους ημεδαπούς*, στηρίζεται σε δύο διαφορετικές προσεγγίσεις της επίμαχης δυσμενούς διάκρισης λόγω της ιθαγένειας του τέκνου ανάλογα με τη σκοπιά υπό την οποία εξετάζεται, ήτοι του τέκνου ή του αλλοδαπού γονέα, όπως εκθέτει η Επιτροπή.

37. Η επίμαχη εθνική ρύθμιση έχει ως αποτέλεσμα το τέκνο που δεν έχει τη γερμανική ιθαγένεια να υφίσταται άμεση δυσμενή διάκριση σε σχέση με το τέκνο γερμανικής ιθαγένειας το οποίο δικαιούται την παρουσία του αλλοδαπού γονέα του στο γερμανικό έδαφος προς άσκηση της γονικής μέριμνας.

³⁰ Στη σκέψη αυτή διευκρινίζεται ότι, «κατά το άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 2004/38, εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της συγκεκριμένης οδηγίας και είναι δικαιούχοι των παρεχόμενων βάσει αυτής δικαιωμάτων οι πολίτες της Ένωσης που μεταβαίνουν ή διαμένουν σε κράτος μέλος διαφορετικό από εκείνο του οποίου έχουν την ιθαγένεια, καθώς και τα μέλη των οικογενειών τους, όπως ορίζονται στο άρθρο 2, σημείο 2, της εν λόγω οδηγίας, που τους συνοδεύουν ή μεταβαίνουν στο κράτος αυτό για να εγκατασταθούν μαζί τους» (απόφαση της 10ης Σεπτεμβρίου 2019, Chenchooliah, C-94/18, EU:C:2019:693, σκέψη 54 και εκεί μνημονεύομενη νομολογία).

³¹ Πρβλ. απόφαση CG (σκέψη 83).

³² Πρβλ. σημείο 15 των παρουσών προτάσεων.

³³ Πρβλ. απόφαση της 13ης Σεπτεμβρίου 2016, Rendón Marin (C-165/14, EU:C:2016:675, σκέψη 42).

38. Όσον αφορά τον αλλοδαπό γονέα του οποίου το τέκνο δεν έχει τη γερμανική ιθαγένεια, πρέπει να γίνει δεκτό ότι ο γονέας αυτός υφίσταται, λόγω της ιθαγένειας του τέκνου του, άμεση δυσμενή διάκριση³⁴, η οποία τον εμποδίζει να ασκήσει τη γονική μέριμνα του τέκνου του υπό τις ίδιες προϋποθέσεις με Γερμανό γονέα. Καθόσον *συνδέεται* με την ιθαγένεια του τέκνου, μπορεί να χαρακτηριστεί διάκριση «λόγω σχέσης»³⁵ ή «εξ αντανakλάσεως»³⁶, εκφράσεις που χρησιμοποιούνται κατά τρόπο ισοδύναμο. Αποσκοπούν στον χαρακτηρισμό μιας κατάστασης στην οποία το πρόσωπο που υφίσταται την άμεση δυσμενή διάκριση βάσει ορισμένου κριτηρίου (ειδικών αναγκών ή άλλο, όπως η ιθαγένεια, εν προκειμένω: το να είναι τέκνο γερμανικής ιθαγένειας) δεν πληροί το κριτήριο αυτό, αλλά το εν λόγω κριτήριο συνιστά τον λόγο της φερόμενης λιγότερο ευνοϊκής μεταχείρισης. Επομένως πλήττεται το δικαίωμα του προσώπου που θίγεται από το κριτήριο που εισάγει διακρίσεις και όχι ένα ίδιο δικαίωμα του ενδιαφερόμενου προσώπου.

39. Τούτου δοθέντος, είτε πρόκειται για το παιδί είτε για τον γονέα, ανακύπτουν σοβαρές δυσχέρειες λόγω του αντικειμένου της διαφοράς, το οποίο συνίσταται στην παροχή δικαιώματος διαμονής βάσει του εθνικού δικαίου³⁷.

40. Υπενθυμίζεται ότι το άρθρο 24, παράγραφος 1, πρώτη περίοδος, της οδηγίας 2004/38 ορίζει ότι, «[μ]ε την επιφύλαξη των ειδικών διατάξεων που προβλέπονται ρητώς στη Συνθήκη και στο παράγωγο δίκαιο, όλοι οι πολίτες της Ένωσης που διαμένουν στην επικράτεια του κράτους μέλους υποδοχής βάσει της οδηγίας [αυτής], απολαύουν ίσης μεταχείρισης σε σύγκριση με τους ημεδαπούς του εν λόγω κράτους μέλους εντός του πεδίου εφαρμογής της Συνθήκης».

41. Βεβαίως, εν προκειμένω, τόσο το παιδί όσο και ο γονέας διαμένουν στη Γερμανία δυνάμει της οδηγίας 2004/38. Εξάλλου, μολονότι το ερώτημα του αιτούντος δικαστηρίου αφορά τις προϋποθέσεις παροχής δικαιώματος διαμονής βάσει του εθνικού δικαίου, αποσκοπεί ωστόσο στην αναγνώριση δικαιώματος σε βασικές παροχές κοινωνικής προστασίας, υπό τις ίδιες προϋποθέσεις με τους ημεδαπούς.

42. Το σημείο αυτό πρέπει να είναι, κατά τη γνώμη μου, απολύτως σαφές. Η ίση μεταχείριση που εξετάζεται στο πλαίσιο της υπόθεσης της κύριας δίκης αφορά μόνο τις προϋποθέσεις χορήγησης άδειας διαμονής και όχι την πρόσβαση σε βασικές παροχές κοινωνικής προστασίας. Μόλις χορηγηθεί η άδεια αυτή, οι παροχές καταβάλλονται χωρίς διακρίσεις ανάλογα με τους δικαιούχους³⁸.

43. Ωστόσο, η αρχή της ίσης μεταχείρισης με τους ημεδαπούς, η οποία διατυπώνεται στο άρθρο 24, παράγραφος 1, της οδηγίας 2004/38, δεν μπορεί να οδηγήσει στην παροχή δικαιώματος διαμονής, είτε προς άμεσο όφελος του πατέρα είτε προς έμμεσο όφελος του παιδιού.

³⁴ Εν προκειμένω, πρόκειται για το κριτήριο της ιθαγένειας και όχι για ουδέτερο κριτήριο με αποτέλεσμα να συντρέχει η δυσμενής αυτή διάκριση λόγω της ιθαγένειας.

³⁵ Πρβλ., κατ' αναλογίαν, την έκφραση αυτή στις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα L. Poiares Maduro στην υπόθεση Coleman (C-303/06, EU:C:2008:61, σημεία 4, 5 και 20, καθώς και υποσημείωση 5).

³⁶ Πρβλ. προτάσεις της γενικής εισαγγελέα J. Kokott στην υπόθεση CHEZ Razpredelenie Bulgaria (C 83/14, EU:C:2015:170, σημείο 55).

³⁷ Βλ. σημείο 19 των παρουσών προτάσεων.

³⁸ Όσον αφορά τα αποτελέσματα στον τομέα των βασικών παροχών κοινωνικής προστασίας, από τη διατύπωση του άρθρου 7, παράγραφος 1, του SGB II και του άρθρου 23 του SGB XII προκύπτει ότι δεν ασκεί επιρροή το γεγονός ότι ο προσφεύγων δεν είναι ημεδαπός και ότι το δικαίωμά του προβλέπεται από την οδηγία 2004/38 ή από την επίμαχη εθνική ρύθμιση. Στην τελευταία αυτή περίπτωση, η γερμανική νομοθεσία στον τομέα των κοινωνικών παροχών ευνοεί τους πολίτες της Ένωσης, δεδομένου ότι το Δικαστήριο έκρινε, με την απόφαση CG, ότι αυτοί που δεν απολαύουν δικαιώματος διαμονής βάσει της οδηγίας 2004/38 δεν μπορούν να επικαλούνται την αρχή της απαγορεύσεως των διακρίσεων όπως αυτή εξειδικεύεται με το άρθρο 24, παράγραφος 1, της οδηγίας αυτής (βλ. σκέψεις 80 και 83 της αποφάσεως αυτής).

44. Μέχρι τούδε, με τη νομολογία του Δικαστηρίου, το εν λόγω άρθρο 24 ερμηνεύθηκε σε περιπτώσεις αίτησης κοινωνικών παροχών, στις οποίες προβαλλόταν η άνιση μεταχείριση μέσω σύγκρισης με τα δικαιώματα που παρέχονταν σε ημεδαπούς τελούντες στην ίδια οικονομική κατάσταση³⁹. Το Δικαστήριο έχει αποφανθεί επί των προϋποθέσεων εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης με τους ημεδαπούς όσον αφορά τα *αποτελέσματα δικαιώματος διαμονής*⁴⁰. Το δικαίωμα αυτό πρέπει να παρέχεται δυνάμει της οδηγίας 2004/38⁴¹ και, όσον αφορά τα αποτελέσματά του, προβλέπονται ρητά μόνον ειδικές εξαιρέσεις για ορισμένες κατηγορίες προσώπων στον τομέα των κοινωνικών παροχών⁴².

45. Εν προκειμένω, η αίτηση του FL εντάσσεται σε προηγούμενο στάδιο, *εκείνο του ενεργητήματος δικαιώματος διαμονής*.

46. Ως εκ τούτου, φρονώ, εν αντιθέσει με την άποψη της Επιτροπής που στηρίζεται στο άρθρο 24, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/38, για τον λόγο ότι δεν προβλέπει παρέκκλιση από την αρχή της ίσης μεταχείρισης όσον αφορά το δικαίωμα διαμονής, ότι η αρχή αυτή δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την απονομή παροχής τέτοιου δικαιώματος. Η χορήγηση, δηλαδή, άδειας διαμονής όπως προβλέπεται από την επίμαχη εθνική ρύθμιση δεν μπορεί να είναι αποτέλεσμα της εν λόγω αρχής η οποία ισχύει για όλους τους πολίτες της Ένωσης λόγω του δικαιώματός τους διαμονής που παρέχεται δυνάμει της οδηγίας αυτής.

47. Ένα άλλο επιχείρημα μπορεί να αντληθεί από το γράμμα της διάταξης αυτής. Η εν λόγω διάταξη προβλέπει ρητά σύγκριση με τους ημεδαπούς. Ωστόσο, οι ημεδαποί δεν μπορούν να αξιώνουν για τον εαυτό τους κανένα δικαίωμα διαμονής δεδομένου ότι το δικαίωμά τους αυτό δεν εξαρτάται από προϋποθέσεις⁴³. Η αρχή της ίσης μεταχείρισης που διατυπώνεται στην οδηγία 2004/38 δεν έχει συνεπώς εφαρμογή όσον αφορά το δικαίωμα διαμονής, ανεξάρτητα αν το δικαίωμα αυτό διέπεται από ευνοϊκότερες εθνικές διατάξεις.

48. Εντούτοις, θα μπορούσε να προκριθεί τελολογική ερμηνεία του άρθρου 24 της οδηγίας 2004/38, όπως προτείνει η Επιτροπή, δεδομένου ότι η σύγκριση με τους ημεδαπούς πρέπει να πραγματοποιείται «στον τομέα της εφαρμογής της συνθήκης»⁴⁴. Μολονότι, δηλαδή, η ίση μεταχείριση με τους υπηκόους του κράτους μέλους υποδοχής δεν διακυβεύεται άμεσα όσον αφορά το δικαίωμα διαμονής, μπορεί ωστόσο να θίγεται σε άλλους τομείς εφαρμογής της Συνθήκης βάσει αποκλειστικά του σκοπού της επίμαχης ρύθμισης. Στο πνεύμα αυτό, η Επιτροπή υποστηρίζει, βάσει του άρθρου 24, παράγραφος 1, της οδηγίας 2004/38, από τη σκοπιά του τέκνου, ότι η επίμαχη εθνική νομοθεσία θίγει την πρακτική αποτελεσματικότητα του

³⁹ Πρβλ., μεταξύ άλλων, απόφαση CG (σκέψη 77 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

⁴⁰ Πρβλ., συναφώς, απόφαση CG (σκέψη 83 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία σχετικά με την ευχέρεια των κρατών μελών να εξειδικεύουν τα αποτελέσματα δικαιώματος διαμονής που χορηγείται βάσει μόνο του εθνικού δικαίου).

⁴¹ Από την απόφαση CG προκύπτει ότι δεν δύναται να επικαλεσθεί την αρχή της απαγορεύσεως των διακρίσεων όπως εξειδικεύεται στο άρθρο 24, παράγραφος 1, της οδηγίας 2004/38, για να λάβει κοινωνικές παροχές που καταβάλλονται στην ίδια κατάσταση, πολίτης της Ένωσης που ενδέχεται να καταστεί υπέρμετρο βάρος για το σύστημα κοινωνικής πρόνοιας του κράτους μέλους υποδοχής (σκέψη 80) ή του οποίου το δικαίωμα διαμονής χορηγήθηκε δυνάμει εθνικής ρύθμισης ευνοϊκότερης των διατάξεων της οδηγίας 2004/38 (σκέψη 83), και το οποίο παρασχέθηκε χωρίς να εξαρτάται από προϋπόθεση περί εισοδήματος (σκέψη 81).

⁴² Βλ. άρθρο 24, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/38.

⁴³ Πρβλ. αποφάσεις της 14ης Νοεμβρίου 2017, Lounes (C-165/16, EU:C:2017:862, σκέψη 37), και της 22ας Ιουνίου 2023, Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (Ταϊλανδή μητέρα ανήλικου ολλανδικής ιθαγένειας) (C-459/20, EU:C:2023:499, σκέψη 41). Βλ., επίσης, ανακοίνωση της Επιτροπής με τίτλο «Οδηγίες σχετικά με το δικαίωμα της ελεύθερης κυκλοφορίας των πολιτών της Ένωσης και των μελών των οικογενειών τους» (EE C, C/2023/1392), και ειδικότερα σ. 6.

⁴⁴ Πρβλ., όσον αφορά τις παροχές κοινωνικής προστασίας, Lenaerts, K., και Gutiérrez-Fons, J., *Les méthodes d'interprétation de la Cour de justice de l'Union européenne*, Bruylant, Bruxelles, 2020, ιδίως σημείο 71 (σ. 69 έως 71), καθώς και Lenaerts, K., «The Broadening of EU Competences Through the Case Law of the Court of Justice: Myth or Reality?», *ERA Forum, Journal of the Academy of European Law*, τόμος 24, αριθ. 4, ERA, Trèves, 2023, σ. 589 έως 598, ιδίως σ. 595 και 596.

δικαιώματος διαμονής που έχει το τέκνο στο γερμανικό έδαφος δυνάμει της οδηγίας αυτής⁴⁵, στο μέτρο που δεν μπορεί να απολαύει οικογενειακής ζωής κατά τον ίδιο τρόπο με ένα παιδί γερμανικής ιθαγένειας. Προβάλλει, αφενός, ότι το δίκαιο της Ένωσης, και ιδίως τα άρθρα 7 και 24 του Χάρτη, δεν προστατεύει μόνο την οικογενειακή ζωή και το δικαίωμα του παιδιού στην ευημερία και, αφετέρου, ότι η πρακτική αποτελεσματικότητα του δικαιώματος διαμονής παιδιού πολύ μικρής ηλικίας συνεπάγεται ότι το παιδί αυτό έχει το δικαίωμα να συνοδεύεται και να συντηρείται από το πρόσωπο που βαρύνεται με την επιμέλειά του⁴⁶.

49. Εντασσόμενα στο πλαίσιο του άρθρου 24, παράγραφος 1, της οδηγίας 2004/38, τα επιχειρήματα αυτά προϋποθέτουν επομένως την παραδοχή ότι η επίμαχη ρύθμιση, η οποία διευκολύνει την άσκηση της γονικής μέριμνας από τους αλλοδαπούς γονείς, παιδιών γερμανικής ιθαγένειας, καθιστά δυνατή, μέσω σύγκρισης με τους ημεδαπούς που ασκούν τα ίδια γονικά δικαιώματα, την πλήρη άσκηση των δικαιωμάτων που συνδέονται με την ελεύθερη κυκλοφορία και διαμονή, η οποία περιλαμβάνει το δικαίωμα οικογενειακής ζωής με όλα τα συνακόλουθα δικαιώματα, για τους γονείς στις σχέσεις τους με τα τέκνα τους⁴⁷.

50. Επισημαίνεται, επίσης, ότι η επίμαχη εθνική ρύθμιση θεσπισθείσα υπέρ των αλλοδαπών γονέων, η οποία συνδυάζει άδεια διαμονής για την οικογενειακή επανένωση και τη δυνατότητα λήψης βασικών παροχών κοινωνικής προστασίας για τον σκοπό αυτόν, συμβάλλει στη διασφάλιση της ελεύθερης κυκλοφορίας και της οικογενειακής διαβίωσης υπό ομαλές και αξιοπρεπείς συνθήκες⁴⁸.

51. Επομένως, τα δικαιώματα αυτά τα οποία χρήζουν προστασίας χωρίς προϋποθέσεις περί ιθαγένειας δικαιολογούν την εφαρμογή του άρθρου 24, παράγραφος 1, της οδηγίας 2004/38 προκειμένου να αξιολογηθεί η συμβατότητα της επίμαχης εθνικής ρύθμισης με το δίκαιο της Ένωσης, όπερ θα συνεπαγόταν *δικαίωμα διαμονής στην ημεδαπή*.

52. Τα εν λόγω δικαιώματα είναι πράγματι πρωταρχικής σημασίας. Ωστόσο, υπό το πρίσμα αυτό, η αρχή της απαγόρευσης των διακρίσεων λόγω ιθαγένειας όπως εξειδικεύεται στο άρθρο 24 της οδηγίας 2004/38, με τις προβλεπόμενες στην παράγραφο 2 εξαιρέσεις, θα είχε ιδιαίτερα ευρύ πεδίο εφαρμογής, με κίνδυνο να έρχεται σε αντίθεση με την όλη οικονομία της οδηγίας αυτής.

53. Συναφώς, η κατάσταση του FL αποτελεί απτή απόδειξη της σημασίας του να μη γίνει δεκτή μια ευρεία ερμηνεία του πεδίου εφαρμογής του άρθρου 24, παράγραφος 1, της οδηγίας 2004/38. Υπενθυμίζω ότι ο FL έχει στο γερμανικό έδαφος δικαίωμα διαμονής που προβλέπεται από την οδηγία αυτή προς αναζήτηση εργασίας και μπορεί συνεπώς, προς τούτο, να επικαλεστεί την

⁴⁵ Υπενθυμίζω ότι, εν προκειμένω, το τέκνο του FL έχει δευτερογενές δικαίωμα διαμονής απορρέον από το δικαίωμα διαμονής της μητέρας του. Το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι «το άρθρο 20 ΣΛΕΕ απαγορεύει εθνικά μέτρα, συμπεριλαμβανομένων των αποφάσεων που δεν αναγνωρίζουν το δικαίωμα διαμονής των μελών της οικογένειας πολίτη της Ένωσης, τα οποία έχουν ως αποτέλεσμα να εμποδίζονται οι πολίτες της Ένωσης να απολαύσουν πράγματι, κατά το ουσιαστικό μέρος τους, τα δικαιώματα που συναρτώνται με την ιδιότητα του πολίτη της Ένωσης» (πρβλ. απόφαση της 10ης Μαΐου 2017, Chavez-Vilchez κ.λπ., C-133/15, EU:C:2017:354, σκέψη 61 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

⁴⁶ Βλ., επίσης, επιχειρήματα του FL, κατ' ουσίαν, υπομνησθέντα στο σημείο 19 των παρουσών προτάσεων.

⁴⁷ Πρβλ., ιδίως, απόφαση CG (σκέψη 90) και απόφαση της 14ης Δεκεμβρίου 2021, Stoliczna obshtina, rayon «Pancharevo» (C-490/20, EU:C:2021:1008, σκέψη 47 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία, καθώς και σκέψεις 59 και 65). Εν προκειμένω, ο FL θα μπορούσε να προβάλλει ότι αποτρέπεται από το να παραμείνει στη Γερμανία για να ασκήσει τη γονική μέριμνα, για οικονομικούς μόνο λόγους, δεδομένου ότι του επιτρέπεται να διαμείνει στη Γερμανία για να αναζητήσει εργασία χωρίς να δικαιούται βασικές παροχές κοινωνικής προστασίας. Ομοίως, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι, αναλόγως της ιθαγένειάς τους και ανεξαρτήτως του γεγονότος ότι ένας εκ των γονέων είναι πολίτης της Ένωσης, τα συγκεκριμένα παιδιά, πολίτες της Ένωσης, θα μπορούν ή όχι να ζήσουν στο γερμανικό έδαφος με τον γονέα αυτόν που διαμένει νομίμως εκεί απολαύοντας των βασικών παροχών κοινωνικής προστασίας που καταβάλλονται σε αυτόν.

⁴⁸ Πρβλ. απόφαση CG (σκέψεις 89 και 91).

εφαρμογή του άρθρου 24, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας για άλλα αποτελέσματα από τα προβλεπόμενα για τις βασικές παροχές κοινωνικής προστασίας, δεδομένου ότι δεν μπορεί να τις λάβει σύμφωνα με το άρθρο 24, παράγραφος 2, της ίδιας οδηγίας.

54. Εξάλλου, λαμβανομένων υπόψη των διαδικαστικών διευκρινίσεων που παρέσχε το αιτούν δικαστήριο⁴⁹, δεν αμφισβητείται ότι ο FL δεν μπορεί να έχει δικαίωμα διαμονής για κανέναν άλλο λόγο δυνάμει της οδηγίας 2004/38, ιδίως βάσει των οικογενειακών του σχέσεων⁵⁰, και συνεπώς να αξιώσει βασικές παροχές κοινωνικές προστασίας που συνδέονται με αυτό.

55. Ως εκ τούτου, τυχόν παραδοχή ότι ο FL μπορεί να αποκτήσει, βάσει του άρθρου 24, παράγραφος 1, της οδηγίας 2004/38, δικαίωμα διαμονής που να του παρέχει τη δυνατότητα να διάγει οικογενειακή ζωή υπό τις ίδιες προϋποθέσεις με τις προβλεπόμενες για τους ημεδαπούς διαταράσσει, κατά τη γνώμη μου, τα όρια που θέτει η οδηγία αυτή σε οικογενειακά και οικονομικά θέματα⁵¹, και συνεπώς, τη συνολική ισορροπία που επέλεξε ο νομοθέτης της Ένωσης.

56. Τούτο δικαιολογεί, επιπροσθέτως, τη μη υπαγωγή στην αρχή της απαγόρευσης των διακρίσεων η οποία εξειδικεύεται στο άρθρο 24, παράγραφος 1, της οδηγίας 2004/38 εθνικής ρύθμισης η οποία καθιστά δυνατή τη χορήγηση άδειας διαμονής σε πολίτη της Ένωσης η κατάσταση του οποίου εμπίπτει στην οδηγία αυτή.

57. Υπό τις συνθήκες αυτές, πρέπει να γίνει δεκτό ότι η αρχή που διατυπώνεται στην απόφαση CG, κατά την οποία το αν «μετακινούμενοι» πολίτες της Ένωσης υφίστανται δυσμενή διάκριση λόγω ιθαγένειας⁵² πρέπει να εκτιμάται υπό το πρίσμα του άρθρου 24 της οδηγίας 2004/38, και όχι του άρθρου 18, πρώτο εδάφιο, ΣΛΕΕ, πρέπει να περιορίζεται στις περιπτώσεις στις οποίες τα αποτελέσματα δικαιώματος διαμονής που χορηγείται δυνάμει της οδηγίας αυτής εξετάζονται σε σύγκριση με τους ημεδαπούς, όπερ αποκλείει τα ευνοϊκότερα εθνικά μέτρα όσον αφορά το δικαίωμα διαμονής.

58. Δεδομένου ότι το άρθρο 24, παράγραφος 1, της οδηγίας 2004/38 δεν είναι δυνατόν να ερμηνευθεί, πρέπει να διευκρινιστούν οι προϋποθέσεις υπό τις οποίες είναι επομένως εφαρμοστέο το άρθρο 18 ΣΛΕΕ.

B. Επί της εφαρμογής του άρθρου 18 ΣΛΕΕ

59. Η επιλογή της βάσης αυτής για το δικαίωμα της ίσης μεταχείρισης *για την απόκτηση άδειας διαμονής* απορρέει από τη διαπίστωση ότι η επίμαχη ρύθμιση δημιουργεί για τον γονέα διάκριση μεταξύ «μετακινούμενων» πολιτών της Ένωσης, λόγω της ιθαγένειας του τέκνου σε σχέση με την ιθαγένεια του ασκούντος τη γονική μέριμνα. Το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι το άρθρο 18, πρώτο

⁴⁹ Βλ. σημεία 16 έως 19 των παρουσών προτάσεων.

⁵⁰ Από τους λόγους απόρριψης της αίτησης του FL πρέπει να συναχθεί ότι, κατά την περίοδο που αναφέρεται στο δικόγραφο του, ζούσε στη Γερμανία, χωρίς σταθερή σχέση με τη μητέρα του τέκνου του και χωρίς να αναλάβει πραγματικά τη συντήρησή του. Συναφώς, μολονότι εξακολουθούν να υφίστανται αμφιβολίες σχετικά με το γεγονός ότι ο FL δεν μπορεί να απολαύει για κανέναν λόγο δικαιώματος διανομής βάσει της οδηγίας 2004/38, εναπόκειται ωστόσο στο αιτούν δικαστήριο να τις άρει (βλ. αποφάσεις της 15ης Σεπτεμβρίου 2015, Alimanovic, C-67/14, EU:C:2015:597, σκέψη 52, και της 6ης Οκτωβρίου 2020, Jobcenter Krefeld, C-181/19, EU:C:2020:794, σκέψη 69). Ως εκ τούτου, παρέλκει η επέκταση της ανάλυσης της κατάστασης του FL, όπως προτείνει η Επιτροπή με τις γραπτές παρατηρήσεις της, στο άρθρο 3 της οδηγίας 2004/38 του οποίου η παράγραφος 2 ερμηνεύθηκε από το Δικαστήριο με την απόφαση της 5ης Σεπτεμβρίου 2012, Rahman κ.λπ. (C-83/11, EU:C:2012:519).

⁵¹ Πρβλ. ιδίως, όσον αφορά την υπόμνηση των προϋποθέσεων που θέτει η οδηγία 2004/38 σε κατάσταση παρόμοια με του τέκνου του FL, απόφαση της 13ης Σεπτεμβρίου 2016, Rendón Marín (C-165/14, EU:C:2016:675, σκέψεις 44 έως 47). Πρβλ. επίσης, όσον αφορά τα εν λόγω κριτήρια ερμηνείας, κατ' αναλογία, απόφαση CG (σκέψη 81).

⁵² Βλ. σημείο 31 των παρουσών προτάσεων.

εδάφιο, ΣΛΕΕ αφορά καταστάσεις που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης όπου υπήκοος κράτους μέλους υφίσταται δυσμενή διάκριση έναντι *υπηκόων άλλου κράτους μέλους* απλώς και μόνο λόγω της ιθαγένειάς του⁵³.

60. Για το τέκνο, μπορεί να γίνει επίκληση της ίσης μεταχείρισης με τέκνο γερμανικής ιθαγένειας διότι η άδεια διαμονής που προβλέπεται για τον γονέα του από την εθνική ρύθμιση διασφαλίζει την αποτελεσματικότητα του δικαιώματός του ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής στο γερμανικό έδαφος, που απονέμεται από το άρθρο 20, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, στοιχείο α', και το άρθρο 21 ΣΛΕΕ. Η αξίωση αυτή μπορεί να στηριχθεί στο άρθρο 18 ΣΛΕΕ δεδομένου ότι δεν πρόκειται για συνέπεια απορρέουσα εκ δικαιώματος διαμονής παρεχόμενου δυνάμει της οδηγίας 2004/38, υπό την έννοια του άρθρου 24 αυτής⁵⁴.

61. Η ανάλυση αυτή που αφορά τόσο την κατάσταση του FL όσο και του τέκνου του⁵⁵, μολονότι διαμένουν στη Γερμανία δυνάμει της οδηγίας 2004/38, έχει το πλεονέκτημα να εντάσσεται στην προέκταση του μέρους του σκεπτικού της αποφάσεως CG στο οποίο το Δικαστήριο επισήμανε ότι τα κράτη μέλη δεν εφαρμόζουν την οδηγία 2004/38 όταν προβλέπουν δικαίωμα διαμονής βάσει καθεστώτος ευνοϊκότερου εκείνου που θεσπίζεται με τις διατάξεις της εν λόγω οδηγίας⁵⁶.

62. Επομένως, μια τέτοια ανάλυση παραμένει στο πλαίσιο της νομολογίας του Δικαστηρίου σχετικά με τις ειδικές διατάξεις που συγκεκριμενοποιούν την αρχή που διατυπώνεται στο άρθρο 18 ΣΛΕΕ και τα δικαιώματα που αντλούνται από τα άρθρα 20 και 21 ΣΛΕΕ.

63. Συναφώς, κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η Γερμανική Κυβέρνηση προέβαλε ότι η πρόθεση του νομοθέτη ήταν να εξειδικεύσει ένα δικαίωμα δυνάμει του άρθρου 11 του Θεμελιώδους Νόμου, που διαφυλάττει την οικογενειακή ενότητα στο γερμανικό έδαφος. Στο ίδιο πνεύμα, η Επιτροπή διευκρίνισε ότι αυτό που αρχικά, το 1990, ήταν δικαίωμα μόνο των Γερμανών υπηκόων, δυνάμει του γερμανικού Θεμελιώδους Νόμου, αποτελεί σήμερα θεμελιώδες δικαίωμα της Ένωσης. Κατά το θεσμικό αυτό όργανο, η δικαιολόγηση της διαμονής γονέα προς όφελος τέκνου γερμανικής ιθαγένειας, το οποίο έχρηζε προστασίας, πρέπει σήμερα να εφαρμόζεται σε όλα τα παιδιά που διαμένουν νομίμως στη Γερμανία, δεδομένου ότι είναι πολίτες της Ένωσης. Επομένως, επιτεύχθηκε συναίνεση επί της διαπίστωσης ότι η επίμαχη εθνική ρύθμιση έχει βάση ισοδύναμη με αυτή που κατοχυρώνεται στα άρθρα 20 και 21 ΣΛΕΕ.

64. Οι *προϋποθέσεις χορήγησης άδειας διαμονής* οι οποίες δημιουργούν δυσμενή διάκριση μεταξύ «μετακινούμενων» πολιτών της Ένωσης εμπίπτουν συνεπώς στο άρθρο 18 ΣΛΕΕ, ελλείψει ειδικών διατάξεων που να προβλέπουν προσαρμογή της αρχής της απαγόρευσης των διακρίσεων λόγω ιθαγένειας σε τέτοια περίπτωση. Το γεγονός ότι το ερώτημα αυτό αφορά «μετακινούμενο» πολίτη της Ένωσης του οποίου η κατάσταση διέπεται από την οδηγία 2004/38 δεν ασκεί επιρροή.

65. Εν προκειμένω, η εθνική ρύθμιση προσκρούει σε τέτοια θεμελιώδη αρχή επιφυλάσσοντας ευνοϊκότερη μεταχείριση στους γονείς παιδιών γερμανικής ιθαγένειας όσον αφορά την άδεια διαμονής.

⁵³ Πρβλ. απόφαση της 2ας Σεπτεμβρίου 2021, *État belge* (Δικαίωμα διαμονής σε περίπτωση ενδοοικογενειακής βίας) (C-930/19, EU:C:2021:657, σκέψη 51 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

⁵⁴ Βλ. σημείο 57 των παρουσών προτάσεων.

⁵⁵ Μόνο το άρθρο 20, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, στοιχείο α', ΣΛΕΕ έχει εφαρμογή στην περίπτωση του. Βλ. σημείο 34 των παρουσών προτάσεων.

⁵⁶ Βλ. απόφαση CG (σκέψεις 82, 83 και 87).

66. Εξάλλου, καίτοι ο καθορισμός ευνοϊκότερων προϋποθέσεων από εκείνες του δικαίου της Ένωσης στον τομέα αυτόν εμπίπτει στην άσκηση των αρμοδιοτήτων των κρατών μελών, τα κράτη αυτά οφείλουν να τηρούν τις υποχρεώσεις τις οποίες υπέχουν από το δίκαιο της Ένωσης.

Γ. Επί της υπενθύμισης των ορίων στην εκ μέρους των κρατών μελών άσκηση των αρμοδιοτήτων τους

67. Υπενθυμίζεται η κρίση του Δικαστηρίου με την απόφαση CG όσον αφορά την εφαρμογή του Χάρτη, ήτοι ότι, όταν κράτος μέλος προβλέπει εθνική ρύθμιση σχετικά με τη διαμονή υπό προϋποθέσεις εφαρμογής ευνοϊκότερες από εκείνες της οδηγίας 2004/38, εφαρμόζει τις διατάξεις της Συνθήκης ΛΕΕ σχετικά με την ιδιότητα του πολίτη της Ένωσης, ο οποίος έχει ασκήσει το δικαίωμά του ελεύθερης κυκλοφορίας στο έδαφος των κρατών μελών, το οποίο παρέχεται βάσει του άρθρου 21, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ. Κατά συνέπεια, σύμφωνα με το άρθρο 51, παράγραφος 1, του Χάρτη, το κράτος μέλος αυτό υποχρεούται να συμμορφώνεται προς τις διατάξεις του Χάρτη⁵⁷.

68. Στην περίπτωση την οποία αφορά η υπόθεση της κύριας δίκης, όπως επισήμανα ήδη⁵⁸, είναι θεμελιώδους σημασίας⁵⁹ τόσο το δικαίωμα στον σεβασμό της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής που κατοχυρώνεται στο άρθρο 7 του Χάρτη όσο και τα δικαιώματα του παιδιού που κατοχυρώνονται στο άρθρο 24 αυτού, ιδίως δε το δικαίωμα συνεκτιμήσεως του υπέρτατου συμφέροντος του παιδιού ως παραμέτρου πρωταρχικής σημασίας σε όλες τις πράξεις που αφορούν τα παιδιά, καθώς και το δικαίωμα κάθε παιδιού να διατηρεί τακτικά προσωπικές σχέσεις και απευθείας επαφές με αμφότερούς τους γονείς του.

69. Με την απάντηση που πρέπει να δοθεί στο ερώτημα του αιτούντος δικαστηρίου, η διαπίστωση δυσμενούς διάκρισης λόγω ιθαγένειας αρκεί, κατά τη γνώμη μου, χωρίς να απαιτείται να διευκρινιστεί προς ποια άλλα θεμελιώδη δικαιώματα, που αντλούνται από τον Χάρτη, το οικείο μέλος πρέπει να συμμορφωθεί κατά την άσκηση της αρμοδιότητάς του σε καταστάσεις που εμπίπτουν στο δίκαιο της Ένωσης. Συναφώς, δεν ασκεί επιρροή το αν πρόκειται για άμεση δυσμενή διάκριση λόγω σχέσης⁶⁰ ή όχι, δεδομένου ότι, σε κάθε περίπτωση, η δικαιολόγηση της εθνικής ρύθμισης δεν ευσταθεί υπό το πρίσμα των προβαλλόμενων αρχών που επίσης καθιερώνονται και προστατεύονται στο δίκαιο της Ένωσης⁶¹.

70. Κατά συνέπεια, προτείνω στο Δικαστήριο να περιορίσει την απάντησή του στην ερμηνεία του άρθρου 18 ΣΛΕΕ, σε συνδυασμό με το άρθρο 20, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, στοιχείο α', και το άρθρο 21, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ.

⁵⁷ Πρβλ. απόφαση CG (σκέψεις 84, 85, 86 και 88). Βλ., επίσης, Lenaerts, K., «The Broadening of EU Competences Through the Case Law of the Court of Justice: Myth or Reality?», όπ.π., ιδίως υποσημείωση 40 (σ. 596), κατά την οποία, σε σχέση με τις αποφάσεις της 11ης Νοεμβρίου 2014, Dano (C-333/13, EU:C:2014:2358), και της 15ης Σεπτεμβρίου 2015, Alimanovic (C-67/14, EU:C:2015:597), σημειώθηκε σημαντική διαφοροποίηση το 2021 με την απόφαση CG. Επισημαίνεται ότι, κατ' ουσίαν, το Δικαστήριο έκρινε με την απόφαση αυτή ότι κράτος μέλος «εφαρμόζει» τα δικαιώματα ελεύθερης κυκλοφορίας πολίτη της Ένωσης δυνάμει του άρθρου 21, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ όταν χορηγεί στον πολίτη αυτόν δικαίωμα διαμονής, ακόμη και αν το δικαίωμα αυτό δεν πληροί τις προϋποθέσεις που καθορίζονται από την οδηγία 2004/38. Τούτο συνεπάγεται την εφαρμογή ορισμένων δικαιωμάτων του Χάρτη και επιβάλλει συνεπώς στο κράτος μέλος υποδοχής να παρέχει στον «μετακινούμενο» πολίτη της Ένωσης όλα τα μέσα διαβίωσης που είναι αναγκαία για να ζει αξιοπρεπώς.

⁵⁸ Βλ. σημεία 48 έως 52 των παρουσών προτάσεων.

⁵⁹ Πρβλ. απόφαση της 14ης Δεκεμβρίου 2021, Stolichna obshtina, rayon «Pancharevo» (C-490/20, EU:C:2021:1008, σκέψη 59). Όσον αφορά το τέκνο στη διαδικασία της κύριας δίκης, θα μπορούσε ιδίως να γίνει επίκληση του άρθρου 24, παράγραφος 3, του Χάρτη.

⁶⁰ Βλ. σημείο 38 των παρουσών προτάσεων.

⁶¹ Βλ. σημείο 63 των παρουσών προτάσεων.

V. Πρόταση

71. Λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των προεκτεθέντων, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στο προδικαστικό ερώτημα που υπέβαλε το Sozialgericht Detmold (δικαστήριο υποθέσεων κοινωνικής ασφάλισης του Detmold, Γερμανία) ως εξής:

Το άρθρο 18 ΣΛΕΕ, σε συνδυασμό με το άρθρο 20, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, στοιχείο α', και το άρθρο 21, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ,

έχει την έννοια ότι:

αντιτίθεται σε εθνική ρύθμιση κράτους μέλους υποδοχής δυνάμει της οποίας χορηγείται άδεια διαμονής για την άσκηση του δικαιώματος της γονικής μέριμνας μόνο στους «μετακινούμενους» πολίτες της Ένωσης, οι οποίοι είναι γονείς ανήλικου και άγαμου τέκνου υπηκόου του κράτους μέλους υποδοχής εντός του οποίου έχει τη συνήθη διαμονή του, ενώ απορρίπτεται αίτηση χορήγησης άδειας διαμονής όταν το τέκνο είναι υπήκοος άλλου κράτους μέλους.